

ИДЕНТИТЕТОТ КАКО РЕИНТЕГРИРАНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ВО „ИСТОРИЈАТА“ НА ЃОРЃИЈА ПУЛЕВСКИ

м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

клучни зборови: *идентитет, историзам (историчност), историска репрезентација, балканска историја, реализам во синегдохичен модус, микроетимологија, трансфигурација на историските факти, полемичка идеологија*

Keywords: *identity, historism (historicity), historic representation, Balkan history, realism in mode of synecdoche, microetymology, transfiguration of historic facts, polemic ideology*

Прашањето за идентитетот поставено како клучен методолошки и епистемолошки проблем во целосната сфера на хуманистичките пост-движења (правци, тенденции) непрестајно доживува реактуализација и генерира нови поимски одредници во своето поле. Несомнено, современите теориско-литературни, филозофски, антрополошки и други проучувања даваат различни насоки во контекст на рedefинирање на поимите нација и историја во врска со идентитетот воопшто. Следствено на тоа, идентитетот се појавува како директна корелација меѓу себството во форма на засебен (индивидуален) ентитет и наследството како индивидуализирана варијанта на традицијата. Доколку ги земеме предвид постмодернистички укажувања на себството како „плурално“, без внатрешно единство (Frank, 1994: 302), како и напомените на Пол Рикер, кој правејќи алузија на Хајдегеровото поимање на себството како „секогаш мое“, упатува на низата од повторувања во кои тоа доживува промени, аргументирано можеме да заклучиме (Рикер, 2004: 189) дека „кога ќе се каже 'себство', тоа не значи дека се вели 'јас' (јаство)“.

Амин Малуф (Малуф, 2001: 104) во своето аспектирање на идентитетот нужно доаѓа до „две наследства“, чиј носител е индивидуата: „Едното е 'вертикално' и ни доаѓа од предците, од традициите на нашиот народ, од нашата религиозна заедница; другото е 'хоризонтално' и доаѓа од нашата епоха, од нашите современици.“ Всушност, оваа синхрониско-дијахрониска насоченост на идентитетот првенствено ја потцртува неговата повеќеслојност, но и неизбежна корелација со историското и хронолошкото детектирање

на времето и настаните. Анализирајќи го проблемот на идентитетот во функција на историјата, Златко Крамарик (Крамарик, 2009: 490) го исцртува историското битисување како „борба“, која истовремено го засега чинот на искажувањето, именувањето како прашање на длабоко свесниот и неметафизички субјект, кој инсистира на втемелување во „писмото“, нешто што е сосема различно од „молчаливото когито“ на Мерло-Понти (Vlaisavljević, 1989: 24). Несомнено, Крамарик ја забележува нужноста која се наметнува уште од сфаќањето на историјата како посебен вид чувственост и склоп од случки во контекст на исцртувањето на нациите (според Ранке), па го наведува исказот на Лонгман (Крамарик, 2009: 491) за национализмот „кој настојува да воспостави самоопределени нации и држави како општествени мобилизации, за да ги оствари или одбрани нациите, и кој како пасионирана лојалност и приврзаност кон една нација, како културна заедница која доделува идентитет, станал најважната определба на општествениот и личниот живот во неодамнешната историја.“ Оттука, неминовно е поставувањето на идентитетот во функција на дадени историски процеси (како и дефинирање во контекст на историзмот), што дава нова смисла на историските проучувања воопшто, како и потреба од повторно аспектирање на минатите (но не и исцрпени) историски анализи, каква што е „Историјата“ на Ѓорѓија Пулевски.

Еден од клучните аспекти кои го детерминираат дефинирањето на идентитетот како дијакхронија е и начинот на определување на историјата во општиот (европски) 19-вековен контекст. Во таа смисла, Хејден Вајт (White, 1975: ix), насочувајќи го својот интерес кон реинтерпретирање на познатите историски дела во форма на метаисториски пристап, т.е. нивно согледување како „вербална структура во наративен прозен дискурс“ го забележува изнедривањето на 19-вековните историски проучувања во функција на специфичниот реализам, кој е и истовремено аспирација кон веродостојност, но и стремеж кон прогрес и оптимизам. Забележувајќи го доминантниот ироничен модус и скептицизам на 19 век, Вајт (White, 1975: 48) заклучува дека поради нужната каузална детерминација на историските факти (како еден од модусите на „метонимиската“ и „механистичката“ рефлексија) не било можно да се реализира „органицистичкиот“ идеал, т.е. согледување на историјата како процес кој е нужно континуиран и незавршен. Во таа смисла, не е чудно што западноевропскиот 18 век во согледувањето на историографијата се раководи од рационалистичката веродостојност, правејќи разлика меѓу фабулираното, вистинитото

и сатиричното историско пишување. Прашањето за зародувањето на историјата како наука Вајт го поставува во пошироката сфера на отфрлање на филозофијата на историјата (White, 1975: 141) како репрезентација која се потпира на филозофски претпоставки, за разлика од 19-вековниот животен контакт со документите и фактографската граѓа во форма на приказна, што треба да доведе до сознание за тоа „што“ и „како“ се случило.

Од друга страна, не треба да се занемари и задоцнетата „професионализација“ на историјата (почеток на 19 век низ отворање катедри и издавање списанија), што доведува до нејзино затворање меѓу уметноста и науката (White, 1975: 136): „Историјата не била позитивистичка наука и историчарот морал да биде задоволен со беконовската наука, емпириската и индуктивистичката концепција за научната задача, што конечно значеше дека историографијата мораше да остане предњутоновска наука“. Ваквата поставеност на историјата и нејзиниот макотрпен развој низ категориите на веродостојното и реалистичното го доведуваат Вајт до заклучок дека историјата својата значливост и кохеренција ја добива од наративниот дискурс, што истовремено ја издигнува на рамниште на приказна. Хегел во својата „Филозофија на историјата“ (White, 1990: 29) историската нарација ја смета за кохерентна појава со самите историски настани: „Државата е таа која прва ја презентира содржината на настаните, која не е само адаптирана во контекст на прозата на историјата, туку го вклучува и продуцирањето на таквата историја во самиот прогрес на сопственото суштествување“. Се разбира, ваквите констатации за начинот како формирањето на историското поле доведува до нужно дискурзивирање на историјата стојат во контекст на целокупната граѓа за постмодерните „метафизики“. Како што укажува Марија Ѓорѓиева Димова (Ѓорѓиева Димова, 2009: 253), Доминик ЛаКапра „го заговара заедничкиот статус на историчарот и на критичарот како интерпретатори кои се во постојана дијалогска размена со минатото низ процедурите на читање текстови.“

Во врска со дефинирањето на историјата во функција на историчното и реалистичното несомнена е и улогата на Ерих Ауербах (Auerbach, 2003: 443-444), кој во својот „Мимезис“ укажува на посебниот вид историско сфаќање кое ги опфаќа историската динамичност и единството на индивидуалните епохи, во чиј контекст треба да се согледаат општеството и идентитетот. Ауербах во суштина дава едно од најспецифичните преобликувања на историјата во функција на потребата од реализам. Надоврзувајќи се на

тоа, Анкерсмит укажува на доминантниот Ауербахов термин фигура (Ankersmit, 2001: 307), која означува „поврзување на две секуларни случки, иако ова се случува низ ’вертикалниот‘ линк, кој го поседуваат и двете во нивното поделено фигуративно значење“. Анкерсмит во функција на специфичната реалистичност на Ауербах (Ankersmit, 2001: 204), која е разбрана како мешање на стилови (спој меѓу ниското и „сублимното“), ја согледува и нужноста историчарот да се занимава со формите (фигурите) на историската реалност. Ваквото фигурално сфаќање на историјата можеме соодветно да го надворземе на промислувањата на Малуф, кој промислувајќи го целиот процес на развој на цивилизацијата со изразноста низ симболи (Малуф, 2001: 75) одлично заклучува: „Сè во историјата се изразува преку симболи. Големината и падот, победата и поразот, среќата, благосостојбата, напредокот, сиромаштијата. А најмногу од сè, идентитетот.“ Слично на таквите аспектирања, Питер Барк (Burke, 2010: 3), во врска со т.н. обновување на културната историја, ги поставува симболите и нивната реинтерпретација како централна задача на историјата.

Со цел да се исцрта полето на историјата како оживувачка стратегија за мноштвото дискретни единици (епохи, нации и сл.), а во функција на една подетална анализа на „Историјата“ на Пулевски како специфичен (и изделен) случај на историското поимање на минатото и современото во нивната корелација, нужно е да се исцртаат неколку доминантни елементи на активноста која Пулевски ја има во македонскиот литературен 19 век. Аспектирајќи ја неговата изделена позиција во 19 век како културно-национален, но и политички деец во Македонија, Блаже Ристовски и Билјана Ристовска-Јосифовска (Ристовски, Ристовска-Јосифовска, 2003: XXIX-XXX) забележуваат дека „историјата на Пулевски е започната можеби уште при неговиот престој во Белград, но таа е завршена (или препишана за печат?) најдоцна до крајот на 1892 година или можеби до самиот почеток на 1893 година. Скоро три децении тој стрпливо собира материјали, ги проучува достапните извори и литературата, цитира педесетина автори и дела и ја изградува првата напишана историја на македонскиот народ ’по славјански-македонско наречие““. Неговата дејност како револуционерен деец е директно споена со начинот на согледување на историјата и културниот процес како повеќенасочени и детерминирани во функција на еден поширок словенски сојуз (учествата во одбраната на Белград, во Кресненското востание, во албанските востанички движења и сл.). Пишувајќи за јазикот на Пулевски,

Блаже Конески (Конески, 1986: 217-223) констатира дека голем дел од јазичните особености (вокално р и л, малиот ер како знак за смекнување на константите, непостоење на s, употреба на буквите и гласовите ф, ћ и ђ и др.) припаѓаат на специфичниот галички дијалект, но добар дел од нив сведочат и за свесното настојување на Пулевски да биде разбран од читателите на еден поширок јазичен ареал. Во таа смисла, Конески (Конески, 1986: 223) заклучува: „Сигурно дека и од своите читатели надвор од Мијачијата тој добивал забелешки дека не можат да свикнат со регионално многу ограничениот изговор: рока, пот, снога“. Ванчо Тушевски пак (Тушевски, 2000: 321-323), коментирајќи го стилот на Пулевски во врска со неговата „Историја“, забележува „пластичност“, „натуралистичност“ и „фабулативна сликовитост“ низ приказните кои Пулевски успева вешто да ги инкорпорира во текот на раскажувањето на настаните. Во тој поглед, сосема е соодветно напоменувањето на Тушевски за глосирањето (создавањето синонимски парови) како постапка која ја употребувал Пулевски (Тушевски, 2000: 326-327): „(...) Како што мошне сликовито се изрази Пулевски за *складноста* на кажаното-треба да ’ухобразиме‘ и за сето ова најважно е да се поседува ’светеност‘ и ’смислени изражај‘ а тоа бездруго е темелот на секој светол стил. Пулевски со следниов извод, всушност, ја предлага проникливо и образложено дефиницијата за стилот: трезвено и смислено“. Секако, постапката на глосирање можеме да ја доведеме во релација со една постара традиција на која се надоврзува, посебно на онаа од времето на Јоаким Крчовски и Кирил Пејчиновиќ.

Во светлината на ваквите драматични настани, кои оставаат печат врз целокупната литературна дејност на Пулевски, нужно е најпрво да исцртаме една нивна можна корелација со настаните кои Хејден Вајт (White, 1975) ги поставува како одлучувачки за развитокот на западноевропското историско поимање од крајот на 18 и почетокот на 19 век. Во тој контекст, Вајт го дефинира историското поле со еден термин позајмен од историчарот Карлајл - „хаос на суштествувањето“. Сопоставувањето на тројцата доминантни историчари во романтизмот (White, 1975: 144-149) – Констант (како исклучително ироничен кон „депопулизираниот“ свет на историјата), Новалис (со сфаќањето на историјата како космополитско и покајничко христијанство) и Карлајл (историјата како „палингенеza“, целосно реконструирање на минатото) за Вајт создава можност историјата да се согледа надвор од концептите на детерминираниот

рационалистичка иронија, т.е. како спој на противречности. Во таа смисла, сметаме дека е можна една аналогија, која би покажала на кое ниво и во кои рамки се движи историографската мисла во македонскиот книжевен 19 век. Доколку земеме предвид дека повеќето од записите во македонскиот 19 век имаат пред сè една егземпларна функција на чување од заборавот, меморизирање во форма на врежување на отпечатокот, тогаш и „Историјата“ на Пулевски би можеле да ја согледаме како еден вид хронологија и мнемотехничко помагало. Сепак, не треба да го забораваме предупредувањето на Беркхофер (Berkhofer, 1995: 109) за единственоста на хронолошкото време во историскиот дискурс, што укажува на Женетовата можност времето на приказната во историјата и времето во историскиот дискурс (хронолошкото време) да не се совпаѓаат. Тоа навестување нè оттргнува од можната грешка, која би водела кон занемарување на автентичноста на специфичниот историски дискурс на Пулевски, кој е повеќе од хронологија на дадени настани. Токму ефектот на проследување најразлични приказни е нешто кое ја прикажува историјата на Пулевскиво сосема ново светло. Во овој случај постои една јасно навестена дискрепанца меѓу двете времиња (наративното и приказничното), што на посебен начин ја отсликува вештината на Пулевски како историограф.

Како забелешка за историзмот на Пулевски (ако се потсетиме на дообјаснувањата на Вико за историзмот како исторично проследување на природата на нештата) би била несоодветната историска перспектива, која според сознанијата на Хумболт (White, 1975: 176) може да се определи како потреба за опишување на целокупното историско поле како нужен процес во одвивање, што неминовно ја повредува реалистичноста во историското дело токму поради својата интегралност. Навистина, тенденцијата на Пулевски е да ја аспектира, би рекле, историја на балканските народи воопшто (во смисла на целокупноста од најразлични народи кои се или потекнуваат од македонските Словени) од почетоците (кои се буквално библиски) до современието (до моментот кога смртта му го оневозможува печатењето на ракописот). Сепак, оваа намера не би можеле да ја наречеме ненаучна или наивна. Желбата за една интегрална словенско-македонска историја самата сведочи за нужноста која Пулевски ја почувствувал во спроведувањето на ваквиот грандиозен подвиг. Оттаму и ставот на Ристовски и Ристовска-Јосифовска (Ристовски, Ристовска-Јосифовска, 2003: XXXVIII) дека „ако се изземат некои наивни и фантастични

делови од *Историјата* на Пулевски, во ракописот е спроведена една прилично логична концепција и композиција. Авторот ги предава настаните од широкиот фронт по хронолошки ред, пишувајќи посебно за сите балкански и европски држави и народи што имале каква било непосредна или посредна врска со историјата на Македонија“. Токму умешноста со која Пулевски преобразува дадени настани (и, слободно би рекле, ги трансфигурира во поширок контекст) зборува за можноста историскиот факт да стане текстуална компонента, а во дадени делови и дискурзивниот елемент да добие својство на псевдоисториски факт, трансформирајќи ја на таков начин реалистичноста и веродостојноста во функција на мешањето на различни стилови.

Со цел да ја збогатиме анализата на текстот на Пулевски со поголема јасност, се ориентираме кон оние делови, кои ја аспектираат македонската историја „од почетоките“ и низ антиката. Својата хронолошка перспектива Пулевски ја започнува со привидна ориентациска периодизација на крупните културно-историски настани, кои според него ја обележуваат првата етапа од историската анализа. Токму свеста за културното значење на овие настани (од 131 година по Старозаветниот потпоп, па сè до потпаѓањето на Македонија под осмалиска власт) е нешто што го предопределува Пулевски како умешен (иако неискусен) историчар. Преодните точки се детерминирани во функција на дадена културна интерференција-засилувањето на Римската Империја, нејзиниот подоцнежн распад на Западно и Источно Царство (како дефинитивно контрастирање на доминантните културни центри) и потпаѓањето на Македонија и Србија под „турско владичество“ (лоцирано според Пулевски во периодот од 1360 до 1396 година). Интересно е што ваквата условна „флексибилност“ на Пулевски во однос на историските факти зборува за еден изделен процес, кој истовремено ја карактеризира и неговата историографска насоченост. Иако се стреми кон веродостојно детектирање на изворите со кои се служел (Јован Раиќ, Енеа Силвија, Шарл Диканж, Себастијан Долчи и многу други), Пулевски на повеќе наврати инсистира на главната цел која го раководи низ историските истражувања-славјанско-македонската историја како автентична уште од библискиот потоп (Пулевски, 2003: 2) и македонските Словени „като се староместни жители полострофски, тики уште от неизвѣстно време си ималѐ сопствено државно управлѐније и свои владетелѐи“.

Изворноста и автентичноста на словенско-македонското население е потцртано и во интегралниот наслов на неговата историја, „Славјанско-македонска општа историја за сви

пол-острофски народности. Написана је по славјански-македонско нареченије за да ја разбирајет сви пол-острофски славјани“. Во рамките на рефлектирањето и пренесувањето на изворноста на балканските народи воопшто, Пулевски инсистира на македонското „царување“ како амблем за постоењето на македонскиот народ (нација според Пулевски, бидејќи таа е определена со постоење на јазикот) уште од самите почетоци. Во таа мера, оваа негова постапка можеме да ја интерпретираме во контекст на специфичниот 19-вековен историзам, кој во овој случај (и покрај историските и политичките неприлики во кои се наоѓа Македонија во тоа време) настојува да детерминира посебен македонски идентитет како столб на општествено-политичкиот систем. Таквата констатација ја дава и Вајт во однос на Леополд фон Ранке (White, 1975: 169), кој ги разгледува црквата и државата како дискретни хармонични единици (покрај народот) во рамките на божествено предопределениот систем, а кој подоцна може да прерасне во нација. Ова потпирање врз спиритуалната енергија како извориште на моќта и силата на нацијата постои и кај Пулевски, но на историската сцена недостигот на национална држава и црква предусловува диференцијација само на хибридниот ентитет наречен народ. Македонскиот идентитет во таа мера добива и религиозни и митолошки одредници-Пулевски (Пулевски, 2003: 40-41) го дава аргументот за постоењето на Македонците уште од Тројанската војна како потомци на Пафлагонците/Венетите.

Тргувајќи од генеалогската перспектива на сите словенски народи како потомци на дедо Мосох, шестиот син на Јафет и внук на Ное, Пулевски истовремено ја поставува целокупната теза за единственоста на македонските Словени од најстари времиња во рамките на сесловенството, кое е израз на потреба од заедништво и потпора во целиот македонски книжевен 19 век. Оттука се и афирмациите за диференцирањето на српската и бугарската држава и писменост како „најпрви“, но само во контекст на праисконскиот и пражителски македонски народ. Слично на Жил Мишеле (White, 1975: 150) и Пулевски има дуалистичко видување на историскиот процес, кое романтичната визија за словенската историја како обединувачки концепт во симболите на сенародното и човечкото ја исцртува во функција на индивидуалното (Пулевски, 2003: 5), како можност за афирмација на диференцираниот идентитет: „А славјански-македонско нареченије, ако је отфрљено уште од краљот Филипа II-ри, ама пак је основано за општ славјански јазик“. Оттаму не е чудно што при аспектирањето на историската граѓа Пулевски настојува

да ги истакне промените, исчекорите и крупните историски пресврти (конфликти) во даден период, но за разлика од 19-вековните западноевропски историчари му недостига одлучност за квалификувано определување на дадени настани, што од друга страна го ослободува од каква и да е политичка идеологија.

Во контекст на трополошката транспозиција која ја зоговара Вајт (White, 1975: 31-38), сметаме дека Пулевски е далеку од метафоричниот исказ на Мишеле, но затоа поблиску до синегдохичноста на Ранке, која нужно подразбира хармоничен расплет на перципираниот историски процес и негово изделување во функција на дадена приказна, што кај Пулевски е видливо во врска со изделувањето на она што е словенско/македонско како основа за одвивањето на процесот воопшто. Ваквите издиференцирани тенденции во репрезентацијата на Пулевски можат да се постават и во контекст на дадениот (условен) крај на текстот, кој не е формален и изразува една блага меланхолија на запишувачот по одлуките на Санстефанскиот мировен договор (Пулевски, 2003: 896), а која сè уште го задржува доминантниот „комичен модус“ и вербата во државноста како хармоничен облик на народноста воопшто: „А со претресувањето Святи-Стефанскијот уговор можеше да изменат вельикине држави од општото си согласије, тики спроти као на 1871-ва година што се оничтожени стафови од Паризското мирување, а Русије је ограничилије правдине во одношење кон Църно Море“.

Со цел да ги аргументира и отслика словенско-македонската изворност и ентитет, Пулевски настојува најпрво да спроведе една своевидна метакритика како полемички дел во својата „Историја“, што истовремено ѝ придодава еден нов модус на репрезентација и исчитување. Во врска со недостигот од писменост како истакнувана забелешка врз словенската автентичност, Пулевски наведува неколку аргументи (Пулевски, 2003: 10-25), меѓу кои посебно се потенцирани храброста и воинственоста како врвни доблести, кои би требало да доведат до идеалот на Мавро Орбини за заедништво на сите Словени. Сесловенската идеја, т.е. таканареченото „кралство на Словените“ е и еден од доминантните симболи во историјата на Пулевски. Полемичниот дијалог продолжува со Енеа Силвија, како демаскирање на неговото потсмевање кон словенскиот јазик и потекло, при што Пулевски како свои аргументи ги користи Раиќ и Велигденската хорника од VII век (Пулевски, 2003: 11), дополнети со гротескната слика за раѓањето на Словените: „А историк Енеа Силви на славјанските, а најпаче на бојемските писателѝ мѝнио им се

смејал и рекол оту поарно било да писалѐе от пребаба Јева, а но от Ноя, заре пребаба Јева је първа, и Нојева, а и на сви људи мајка, оту от черевата нејзини сви сме произведени“.

Во функција на отсликување на словенската автентичност, Пулевски ги доведува Словените во врска со Сарматите (Савроматите) како уралски племиња (Пулевски, 2003: 12), што според него ја докажува сличноста во јазиците и распространетоста на словенскиот јазичен ареал низ цела Западна Азија. Иако постојат противречни мислења, Пулевски (Пулевски, 2003: 14) не заборава да поентира во врска со „општото мнение“ и „доказите“, кои се во суштина полемични: „А за као горе речено доказателство и за от Славјанине никој не им откажува оту и Славјаниве, као и други јевропејски народи, от најстарите си глобочинѐе се произведени“. Настојувајќи да даде една поширока перспектива, македонските Словени ги доведува во врска и со Мидијците, Илирите, Готите и др. народи (отсликани како стари словенски племиња), а отпосле поделбата на Венетите ја смета за клучна околу диференцирањето на Словените и Илирите. Во целиот контекст Пулевски прави отворена и намерна поларизација, која во еден дуалистички манир автентичните Македонци од „питијските“ времиња ги контрастира со грчките племиња и нивното навредливо етимолошко толкување на името Словени со „склавос (роб)“, односно „серви“. Сето тоа всушност ја поставува идејата за националноста како сопственост, повисок етички и морален принцип кој кај Пулевски е помалку во релација со државноста, а повеќе со постоењето на автентична територија и јазик.

Посебно изделено аспектирање во „Историјата“ на Пулевски претставува делот кој го определува како македонска историја до потпаѓањето на Македонија под римска управа, а кој отвора неколку можни согледувања на наротивизацијата на историјата која ја спроведува Пулевски. Првиот значаен елемент се однесува на начинот како македонско-словенското наречје се диференцирало од „арнаутското“ (наречено уште и „тракиско“), што довело до создавање на чист македонски род, кој се одликувал со храброст и јунаштво. Ова истакнување е во манирот на романтичната визија на историјата, која инсистира на потенцирање на „хероите“ во историскиот процес. Тоа уште еднаш ја потцртува не сосема аргументираната (во поглед на начинот како дошло до тоа влијание), но прочувствуванa романтична и историцистичка доминанта во репрезентацијата на Пулевски. Втор индикативен елемент е можноста и силата која Пулевски ја согледува во однос на изведувањето на етимолошките консеквенти. Тоа е посебен дел, каде тој се

осврнува кон изнедрувањето на името на македонските Словени како генерички поим за теменидските и пеонидските племиња. Трите аргументи кои ги наведува во врска со името Македонија се всушност три мали наративи, кои сведочат за умешноста и талентираноста на Пулевски да создаде дури и еден вид микроетимологија на рамниште на текстот: едниот се однесува на мајката на Теменидите (Мајка Дона), а другиот (Пулевски, 2003: 46-47) во однос на распрнатоста на македонските Словени: „А живущите Славјани во Азиска Дардания, като преминувалѐ во Јевропејска Дардания на видување илѝи на гости при бабинијот Донин род, а баба Дона ги прашала за како преминалѐ преку море, заре во старо време, ка што знојеме и сега, оту немалѐ доволно средства за преминување преку море. А дојдените гости бабе Доне като је одговоралѐ је велѐлѐ: *Мака Доно*. Тики за от Мака Доно се учиме оту се произвело име *Макѐдония*“. Интересно е да се забележи дека третата приказна е еден сказнолик микронаратив, кој нема завршена структура (доколку земеме предвид дека постои само функцијата напуштање на домот во смисла на функциите на Проп), но и ја преповторува изведената етимологија во контекст на името на девојката-„Мајкина Дона“.

Аспектирајќи го начинот како се произведуваат имињата и важноста на именувањето воопшто како рефлексивна аналогија меѓу зборот и предметот, Жерар Женет (Genette, 1995: 5-27) укажува на мимолошките почетоци и следбениците на мимолошкиот дискурс, чиј основен текст е Платоновитот „Кратил“. Во врска со ова, Женет тргнува од можноста (поставена во оваа античка расправа) имињата и именувањето да бидат повеќе од конвенционалност (дел од јазичниот систем) како есенција на именуваните нешта. Тоа прашање ја засегнува и правилноста на имињата, кои се соодветни доколку отсликуваат повеќе карактеристики на објектот. Сепак, значливото име (епоним според Женет) подразбира и значенски и звуковен симболизам (тој ги доведува во етимолошка релација по афинитет зборовите *sōma-sēma*), па оттука проблемот настанува во бесконечноста на паровите. При ваквата етимолошка анализа логична е потребата да се дојде до најраните имиња со цел да се воочи правилноста (и значливоста) на името. Тоа е пресвртната точка, каде Женет ја согледува можноста да се дојде до „звучната интелигибилност на буквата“, т.е. до фонетската симболика како излез од магичниот круг на етимологијата. Во тој поглед може да се согледа и соодветноста на етимологијата на Пулевски-поврзувањето на името на географската одредница со контекстот на мајката воопшто е мотивирано

индиректно од фонетското и слоговно опкружување (кое е претежно вокално). Од друга страна, семантичката поврзаност на „мајката“ и „маката“ идентично функционира како посебна симболичка врска, која континуирано го потцртува спојувањето на блиското (како обновувачки принцип) и источното (доколку ја земеме предвид фонетската сличност на името „Дона“ со рускиот Дон и азиската прататковина на Словените).

Со цел да исцртаме уште неколку специфични елементи на историската репрезентација во делото на Пулевски, како посебно го истакнуваме неговото засведочување на античката македонска историја, во која пред сè (повторно во манирот на нагласувањето на автентичната историска перспектива) се осврнува на митското потекло на македонските цареви од Херкул. Наведувањето на античките кралеви и нивната сопоставеност во однос на античка Грција зборува за исклучителниот синегдохиски модус на репрезентација, izdelувајќи ги автентичните општествени фигури во тоа време. Сепак, не смее да се занемари видливата романтичарска тенденција да се долови „духот на времето“ низ културна кохеренција (Пулевски, 2003: 49), која на моменти како да ја губи хронолошката нијанса и добива нова недетерминираност во поглед на она што претходи и следи: „Заре самите Македонци желеле да превземат литературата спроти образувањето кај грчките жители и грчките колониџи“. Слично е и наведувањето за замената на „глаголските“ букви со грчки од страна на Пердика II, што освен како анахронизам може да се прочита и како желба на Пулевски да пишува доминантно културна историја во форма на репрезентација.

Како извор за овој дел посветен на античка Македонија Пулевски го наведува рускиот историчар Иловајски, но интересно е што во однос на многу прашања тој се конфронтира со неговите „лагарии“, настојувајќи да ги претстави како неосновани, повикувајќи се на „Царственикот“. Низ историјата на Пулевски како посебен културен хибрид е претставен Александар Македонски, особено низ „приказните“ кои Пулевски ги придодава кон познатите антички „факти“, давајќи ѝ со тоа уште една специфичност на својата историска репрезентација. Овие делови можат да се протолкуваат во функција на народниот израз, хумористичноста и непосредноста која Пулевски им ја придодава (Пулевски, 2003: 60-194)-контекстот во кој ја опишува Олимпијада е буквално сказнолик (била многу убава жена, но немала дете и се плашела од гневот на сопругот поради тоа!); преоблекувањето и измамата на египетскиот цар Нектанавиј ја потцртува двослојната текстуалност

(артефактична и артифициелна), која на крајот целосно се прекршува во казна за стореното дело. Токму овој дел уште еднаш ја прикажува неможноста оваа историја да се согледа еднообразно-идеалот кон херојот во овој случај се преобразува во реализирано антихеројство, иако уште од раѓањето нему му се предодредени славата и името. Поливалентноста на оваа историографска структура може да се согледа и низ епизодата за победените Кумани, кои Пулевски најпрво ги спомнува во врска со македонските Словени, а отпосле како противници на Александар Македонски. Уште поинтересен е аргументот кој го добиваме од историскиот речник (Gligorić, 1970: 363), кој под одредницата „Кумани“ укажува на народ околу Молдавија и Влашко, распрнат по поразот од Монголите кон Бугарија, Македонија и Мала Азија во 1230 година. Во таа смисла, историската репрезентација на Пулевски поседува карактеристики кои не можат да се вградат во еден контекст, ниту да подлежат на единствена интерпретација, иако тоа не се забележува на прв поглед.

Понудената анализа на начинот како идентитетот доживува постојано културно редетерминирање во „Историјата“ на Пулевски укажува на нужното проследување и дополнување на согледбите, како и потреба од реафирмација на културно наследените дела кои често (поради доминантната централна перспектива во дефинирањето на жанровите) се отфрлаат во подрачјето на неуметничкото или квазиуметничкото. Стремежот на Пулевски да создаде себалканска историја го поставува во позиција да ги бара (открива), но и да ги преработува историските факти и постоечките репрезентации, кои во голема мера и највидливо го носат печатот на доминантните идеологии во кои се создавани. На прв поглед, дискурсот во „Историјата“ делува целосно монолошки, заробен во потребата да изнајде соодветен начин за демаскирање на историските „лаги“, што ја создава неговата имплицитна идеологија. Сепак, проследувањето на начинот како Пулевски го префигурира (и често трансфигурира) историскиот факт ја уништува оваа почетна илузија. Согледувањето на националното како културно единство на различности не ги намалува противречностите кои постојат во дадени делови, но сепак го потцртува начинот на „идеолошко“ и „формално-аргументативно“ објаснување во рамките на историската репрезентација, чија крајна цел не е (и не треба да биде) создавање на стереотипи и стигматизирани концепти.

Литература:

латинична

- Ankersmit, H. R. 2001. *Historical Representation*, Stanford, Stanford University Press.
- Auerbach, Erich. 2003. *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature*, trans. Willard R. Trask, Princeton and Oxford, Princeton University Press.
- Berkhofer, Robert F. Jr. 1995. *Beyond the Great Story: History as Text and Discourse*, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Burke, Peter. 2008. *What is Cultural History?*, Cambridge, Polity.
- Gligorić, Velibor. (Red.) 1970. *Enciklopedijski rečnik mozaik znanja: Istorija*, Beograd, Interpres.
- Frank, Manfred. 1994. *Kazivo i nekazivo: Studije o njemačko-francuskoj hermeneutici i teoriji teksta*, prev. Darija Domić, Zagreb, Naklada MD-Croatialiber.
- Genette, Gérard. 1995. *Mimologics*, trans. Thais E. Morgan, Lincoln and London, University of Nebraska Press.
- Vlaisavljević, Jugoslav. 1989. „Fenomenologija i gramatologija“. Vo *Glas i fenomen: Uvod i problem znaka u Husserlovoj fenomenologiji*, prev. Zoran Janković, Beograd, Istraživačko-izdavački cetar SSOS, 11-29.
- White, Hayden. 1975. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press.
- _____. 1990. *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press.

кирилична

- Ѓорѓиева Димова, Марија. 2009. „Романескни и-стории за една реафирмација на односот книжевност-историја“. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ - Скопје*, кн. 35, стр. 243-256.
- Конески, Блаже. 1986. *Македонскиот XIX век: јазични и книжевно-историски прилози*, Скопје, Култура.
- Крамариќ, Златко. 2009. „За името и идентитетот“. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ - Скопје*, кн. 35, стр. 483-493.

Малуф, Амин. 2001. *Погубни идентитети*, прев. Наташа Ѓондева, Скопје, Матица Македонска.

Пулевски, Ѓорѓија. 2003. *Славјанско-македонска општа историја*, Скопје, Македонска академија на науките и уметностите.

Рикер, Пол. 2004. *Сопство као други*, прев. Спасоје Ѓузулан, Београд, Филозофска библиотека Јасен.

Ристовски, Блаже и Ристовска-Јосифовска, Билјана. 2003. „Ѓорѓија М. Пулевски (1822/23-1893)“. Во *Славјанско-македонска општа историја*, Скопје, Македонска академија на науките и уметностите, I-XL.

Тушевски, Ванчо. 2000. *Поетика и реторика на новата македонска книжевност XIX век*, Скопје, Менора.

IDENTITY AS A REINTEGRATED CULTURAL HERITAGE IN GJORGJIA PULEVSKI'S "HISTORY"

Iskra Tasevska Hadji Boshkova

(Summary)

The analysis of how identity experiences constant cultural redetermination in Pulevski's "History" implies the indispensable suppletion of existing accounts, as well as the need for reaffirmation of culturally inherited works of art, which are usually cast out in the area of non-artistic or quasi-artistic (due to the dominant central genres' conception). Pulevski's predetermined goal to create a Balkan history puts him into a position to search and rediscover, but also to rework historical facts and existing representations, that obviously and to great extent bear the stigma of the dominant ideologies, of the context in which they have been created. At first glance, the discourse in "History" seems completely monologic, trapped into the constant need for finding an adequate way of unmasking historical "lies", that on the other hand acquires its implicit ideology. However, the realization of how Pulevski prefigure (and transfigure) the historical fact destroys this primal illusion. The act of envisaging the notion of national as cultural unity of differences does not diminish the incoherencies that exist in certain parts, yet it underlines the "ideological" and "formal-argumentative" explanation in historical representation,

whose ultimate achievement is not (and should not be) the creation of stereotypes, and stigmatized concepts.